

Valsts atbalsta būtība: kas jāzina ikvienam uzņēmumam 1/28/24

Vecākā juriste, PwC Legal
Sarmīte Zakovska

Ar šo rakstu aizsākam jaunu rakstu sēriju par valsts atbalsta tēmu. Valsts atbalsts ir rīks, kuru pašvaldības un citas publiskās personas izmanto, lai veicinātu valsts ekonomisko izaugsmi un atbalstītu uzņēmējdarbību. Šajā rakstā aplūkosim galvenos valsts atbalsta principus, kurus ir būtiski zināt ikvienam uzņēmumam, jo saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas praksi, ikvienam uzņēmumam jārīkojas kā rūpīgam saimniekam un pašam jāspēj noteikt, vai saņemtais valsts atbalsts ir likumīgs.¹ Vai zinājāt, ka patiesībā valsts atbalsts ir aizliegts un atļauts tikai izņēmuma gadījumos?

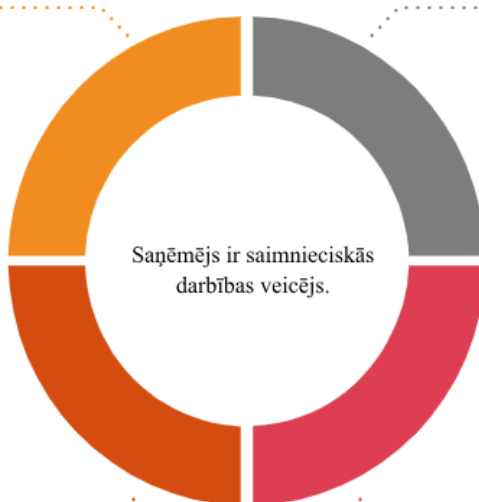
Kas ir valsts atbalsts?

Publiskajā telpā bieži dzirdams jēdziens “valsts atbalsts”, it īpaši pēdējos gados saistībā ar valdības sniegto palīdzību dažādu krīžu pārvarēšanai. Tomēr šim jēdzienam ir konkrēts juridiskais saturs, un ne visa finansiālā palīdzība no valsts vai pašvaldības līdzekļiem kvalificējas kā valsts atbalsts jeb komercdarbības atbalsts, kā lietots Latvijas normatīvajā regulējumā. Lai atbalsts kvalificētos kā komercdarbības atbalsts, vienlaikus jāizpildās četriem kritērijiem, kas izriet no Līguma par Eiropas Savienības darbību (attēlā). Piemēram, vispārēju atbalstu, ko valdība sniedz visai sabiedrībai uz vienādiem nosacījumiem, neuzskatīs par komercdarbības atbalstu. Turpretī specifisku atbalstu, ko piešķir tikai konkrētiem uzņēmumiem, vērtēs atbilstoši šiem četriem kritērijiem.

Atbalstu sniedz no valsts, pašvaldības vai ES finanšu līdzekļiem – publiskiem resursiem.

Dažādās formās – tiešie maksājumi, ieguldījums pamatkapitālā, nodokļu pasākumi, parādu norakstīšana, galvojums, aizdevums, atteikšanās no dividendēm, nekustamā īpašuma iznomāšana/pārdošana u.c.

Atbalsts ir selektīvs – tas neattiecas uz visiem uzņēmumiem vienādi, bet gan atkarībā no to lieluma, darbības veida, atrašanās vietas.

Tiek iegūta priekšrocība – ikviens saimnieciskais labums, ko uzņēmums nespētu iegūt parastos tirgus apstākļos bez valsts iejaukšanās.

Atbalsts ietekmē tirdzniecību un izkropļo konkurenci ES iekšējā tirgū.

Atbalsta veidi

Komercdarbības atbalstu var sniegt dažādos veidos, piemēram, tiešais maksājums, grants, ieguldījums pamatkapitālā, nodokļu atbrīvojums vai atvieglojums, parādu norakstīšana, galvojums, aizdevums, atteikšanās no dividendēm, nekustamā īpašuma iznomāšana/pārdošana neatbilstoši tirgus cenai. Arī atteikšanās no publiskajiem līdzekļiem var kvalificēties kā komercdarbības atbalsta piešķiršana.

Atbalsta mērķi

Komercdarbības atbalsta mērķi ir ES vienotā tirgus aizsardzība, konkurētspējas saglabāšana starp dalībvalstīm, publisko resursu efektīva izmantošana, lai sasniegtu ES kopējos mērķus, kā arī reģionālā attīstība un nevienlīdzības mazināšana.

Statistikas dati norāda uz būtiskām atšķirībām dalībvalstu piešķirtā komercdarbības atbalsta apjomos. Tādēļ valstīm ar ierobežotām budžeta iespējām ir īpaši svarīgi regulēt komercdarbības atbalstu, lai neļautu šai nevienlīdzībai dalībvalstu starpā palielināties vēl vairāk.

Tiesiskais regulējums

Komercdarbības atbalsta piešķiršanu regulē gan ES, gan Latvijas nacionālie tiesību akti. ES noteikumi ir īpaši svarīgi, jo tie nosaka, kādos apstākļos un kādā apjomā komercdarbības atbalstu drīkst sniegt, lai to varētu uzskatīt par saderīgu un lai tas nekropļotu konkurenci ES iekšējā tirgū. Latvijas tiesību akti papildina ES regulējumu un nosaka nacionālos īstenošanas un kontroles nosacījumus.

Kad ir secināts, ka plānotais atbalsts kvalificējas kā komercdarbības atbalsts, atbalsta sniedzējs (parasti nozares ministrija vai pašvaldība) izvērtē, saskaņā ar kuru komercdarbības atbalsta regulējumu to plānots piešķirt, un iesniedz atbalsta programmu vai projektu sākotnējai izvērtēšanai Finanšu ministrijai. Visizplatītākais un vienkāršākais atbalsta piešķiršanas regulējums ir *de minimis* regula² un Vispārējā grupu atbrīvojuma regula,³ taču atsevišķos gadījumos var būt nepieciešams plānoto atbalstu saskaņot arī ar Eiropas Komisiju (EK). Tādā gadījumā ir svarīgi neuzsākt darbu pie projekta īstenošanas pirms pozitīva EK lēmuma saņemšanas.

Nobeigums

Ikvienam uzņēmumam ir svarīgi gūt izpratni par komercdarbības atbalsta būtību un regulējumu, lai nepieļautu nelikumīga komercdarbības atbalsta saņemšanu un lai spētu pārliecināties, ka plānotais vai saņemtais atbalsts ir likumīgs. Komercdarbības atbalsts var sniegt būtiskas priekšrocības, taču, lai izvairītos no juridiskiem riskiem un nenāktos atbalstu atmaksāt, ir svarīgi zināt un ievērot visus noteikumus un kritērijus. Ja jums nepieciešama padziļināta konsultācija vai palīdzība komercdarbības atbalsta jautājumos, PwC speciālisti ir gatavi jums palīdzēt. Izmantojot mūsu zināšanas un pieredzi, jūs varat droši un efektīvi izmantot komercdarbības atbalsta sniegtās iespējas sava uzņēmuma attīstībai. Nākamajā rakstā pastāstīsim vairāk par *de minimis* atbalstu un ar to saistītajām aktualitātēm.

¹ Eiropas Savienības Tiesas 1990. gada 20. septembra spriedums lietā C-5/89 (Komisija pret Vāciju), ECLI:EU:C:1990:320, 13.-14. punkts.

² Komisijas 2023. gada 13. decembra Regula (ES) 2023/2831 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu *de minimis* atbalstam.

³ Komisijas 2014. gada 17. jūnija Regula (ES) Nr. 651/2014, ar ko noteiktas atbalsta kategorijas atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma 107. un 108. pantu.